

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра фінансового менеджменту та фондового ринку

Допущено до захисту
завідувач кафедри

“ _____ ” _____ 20 р.

ДИПЛОМНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня магістра

зі спеціальності 8.03050801 “Фінанси і кредит ” за програмою:

«Страховий менеджмент»

за темою:

ОСОБЛИВОСТІ СТРАХУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ
ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ НА ПРИКЛАДІ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ
«ЛІЗУ УКРАЇНА»

Виконавець:

Студентка фінансово-економічного факультету

(факультет)

Лютова Марія Олегівна /

(прізвище, ім'я та по батькові) /підпис/

Науковий керівник:

Кандидат економічних наук, доцент

(науковий ступінь, вчене звання)

Світлична Ольга Степанівна /

(прізвище, ім'я та по батькові) /підпис/

Одеса 2016

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СТРАХУВАННЯ	
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	7
1.1. Сутність та необхідність страхування сільськогосподарських підприємств.....	7
1.2. Основні види страхування сільськогосподарських підприємств.....	15
1.3. Зарубіжний досвід страхування сільськогосподарських підприємств.....	24
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ СТРАХУВАННЯ	
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ НА ПРИКЛАДІ СК	
«ПЗУ Україна».....	34
2.1. Аналіз страхування сільськогосподарських підприємств в Українію.....	34
2.2. Загальна характеристика фінансово-господарської діяльності СК «ПЗУ Україна».....	48
2.3. Аналіз страхування сільськогосподарських підприємств в СК «ПЗУ Україна».....	54
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СТРАХУВАННЯ	
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ НА	
ПРИКЛАДІ СК «ПЗУ Україна».....	65
3.1. Проблеми, що стримують розвиток страхування сільськогосподарських підприємств України.....	65
3.2. Шляхи вдосконалення страхування сільськогосподарських підприємств України.....	78
ВИСНОВКИ.....	85
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	88
ДОДАТКИ	95

ВСТУП

В умовах ринкової економіки, коли підприємства здійснюють підприємницьку діяльність на власний ризик, кожне підприємство відповідає за усі свої дії.

Сільськогосподарське виробництво є одним із найбільш ризикованих видів підприємницької діяльності. Ризиковість аграрного бізнесу визначає ряд факторів, таких як сезонність виробництва, залежність від погодних та кліматичних умов, тривалий період обороту капіталу, велика складність зміни асортименту продукції та технології, ряд інших причин. Дане твердження справедливе для сільського господарства всіх країн, але особливо великим ризикам підлягає сільськогосподарське виробництво країн, економіки яких розвиваються або перебувають в процесі трансформації. Аграрні реформи та становлення ринкових взаємовідносин, зміна форм власності та форм господарювання значно збільшують ступінь невизначеності соціально-економічних процесів в сільському господарстві і, відповідно, підсилюють вплив ризиків на аграрний бізнес. Зростає вплив макроекономічних рішень на діяльність кожного сільськогосподарського виробника. Можна стверджувати, що сама аграрна реформа є фактором ризику.

Стає зрозумілим, що система страхування як система мінімізації агро ризиків, як комплекс ефективних механізмів та інструментів держави та приватного сектору є необхідною складовою частиною ринкової інфраструктури та одним з базових елементів сталого розвитку галузі.

Актуальність теми полягає в тому, що правильне управління сільськогосподарськими ризиками здатне підвищити стабільність доходів від агробізнесу, підвищити конкурентоспроможність вітчизняних сільгоспвиробників на зовнішньому ринку, сприятиме більш інтенсивному залученню іноземних інвестицій в агропромислових комплекс, а також

підвищити прибутковість окремих операцій завдяки зменшенню втрат від настання неочікуваних або не застрахованих подій.

У розвинутих країнах страхування - цивілізований спосіб мінімізації економічних ризиків і один із можливих варіантів забезпечення виконання зобов'язань, які мають виробники сільськогосподарської продукції.

Страхування є дієва система майнових інтересів громадян і підприємців. Воно дає змогу підтримати соціальну стабільність у суспільстві, становить важливий фінансовий інструмент регулювання економіки держави і забезпечення її національної безпеки. Виходячи із цього страхуванню у провідних країнах приділяється посилена увага. Про її сучасний стан засвідчує величина активів страхових компаній.

Агропромисловий комплекс (АПК) є однією із важливих ланок економіки кожної країни. Його розвиток визначає рівень продовольчої безпеки та соціально-економічний стан в державі, але даній галузі як сфері діяльності властивий високий ступінь ризику. Та управляти ризиками можливо завдяки використанню різних методів, що дають змогу передбачати настання ризикової події і вживати заходи щодо мінімізації їх негативних наслідків. Тож для АПК питання управління ризиками фінансово-господарської діяльності підприємств набуває прикладного і теоретичного значення. Сільськогосподарське виробництво – одне з найбільш ризикованих напрямів господарської діяльності. Непередбачуваність природних умов та мінливість обсягів збору врожаїв, зміна заходів державної політики щодо регулювання аграрних ринків, коливання цін на сільськогосподарську продукцію є основними факторами, що впливають на зміни в доходах сільськогосподарських товаровиробників.

Страховий захист сільськогосподарського виробництва скрізь у світі є оптимальним способом забезпечення безперервності, збалансованості і стабільності розвитку аграрного ринку та одним із ефективних методів повернення збитків в аграрному секторі, оскільки страхові компанії

заздалегідь формують необхідні резерви для майбутніх виплат, не вдаючись до зовнішніх і внутрішніх позик. Об'єктивна економічна необхідність використання страхування в сільському господарстві пояснюється недостатніми можливостями держави і ринку забезпечити широку маневреність фінансовими ресурсами господарюючих суб'єктів.

Враховуючи те, що сільське господарство в Україні має досить великий потенціал оскільки приблизно 60-70 % земель в Україні використовуються в сільськогосподарському виробництві, тому розвиток цієї галузі є одним із стратегічних напрямів розвитку України, а оскільки в більшості випадків розвиток даної галузі залежить від природних умов, які часто мають негативний вплив, тому розвиток сільськогосподарського страхування в Україні також постає як один з стратегічних напрямів розвитку України.

У працях вітчизняних і зарубіжних учених О. Балацького, І. Бистрякова, В. Борисової, П. Борщевського, В. Вітлінського, А. Даниленка, О. Дісяка, С. Дорогунцова, І. Губенка, В. Крестьянінова, Р. Михайлова, С. Наконечного, Л. Новаковського, О. Олійника, П. Саблука, Н. Сілецької, М. Реймерса, В. Трегобчука, А. Шолойко, В. Якубович та інших висвітлено особливості страхування сільськогосподарських ризиків, виявлено недоліки проведення цього виду страхування в Україні та вказано основні напрями подолання цих перешкод.

Метою дипломної роботи є дослідження теоретичних основ, аналіз в динаміці основних показників та надання рекомендацій щодо страхування сільськогосподарських підприємств України.

Досягнення мети дипломної роботи обумовило необхідність постановки і розв'язання таких завдань:

- а) визначити сутність та необхідність страхування сільськогосподарських підприємств
- б) охарактеризувати основні види страхування сільськогосподарських підприємств

в) проаналізувати зарубіжний досвід страхування сільськогосподарських підприємств

г) провести загальний аналіз страхування сільськогосподарських підприємств в Україні

д) надати характеристику фінансово-господарської діяльності СК «ПЗУ Україна»

ж) провести аналіз страхування сільськогосподарських підприємств в СК «ПЗУ Україна»

з) визначити проблеми, що стримують розвиток страхування сільськогосподарських підприємств України та знайти шляхи вдосконалення страхування сільськогосподарських підприємств.

Об'єктом дослідження є страхування сільськогосподарських підприємств України на сучасному етапі розвитку.

Предметом дослідження є економічні відносини між страхувальником і страховиком, що виникають в процесі страхування сільськогосподарських підприємств України.

Методи дослідження базуються на загальнонаукових і фундаментальних положеннях економічної теорії та статистичної науки. У процесі дослідження застосовувалися методи узагальнення і систематизації, групування, індукції та дедукції, методи вибіркового спостереження, графічний та табличний методи.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі та нормативні акти, фінансова звітність страхових компаній України, літературні джерела за темою дослідження.

ВИСНОВКИ

Україна знаходиться в умовах трансформаційної економіки, коли лише створюється підґрунтя могутності, багатства і процвітання незалежної країни. Важкий та довгий шлях необхідно пройти нашій країні, щоб подолати негативні наслідки минулої епохи. В умовах сталого розвитку актуальним є всебічний аналіз соціально-економічних явищ та процесів, і, в першу чергу, процесів, які відбуваються на ринку страхування сільськогосподарських культур.

З урахуванням наведеного, можна зробити висновок про те, що одним із елементів гарантування стабілізації фінансового стану аграрних підприємств у ринкових умовах є страхування, що забезпечує безперервність розвитку сільськогосподарського виробництва, функціонування аграрного ринку й може слугувати джерелом інвестицій у сільське господарство.

Аналіз міжнародної практика доводить, що успішними бувають лише ті системи субсидованого аграрного страхування, в яких його учасники держава та страховики постійно координують свої дії шляхом створення спеціалізованої структури, яка постійно займається відповідним видом страхування. Україна обрала варіант Пулу. Однак без залучення значної державної допомоги застосування цього механізму є неефективним. З урахуванням чого, необхідним є створення в Україні системи страхування сільськогосподарських ризиків за державною підтримкою та формування ефективної системи сільськогосподарського страхування у добровільній формі.

Передусім залучення державних коштів дасть змогу приватним страховим компаніям взяти активну участь у розвитку системи аграрного страхування та стати рівноправним партнером органів державної влади, що забезпечить стабільність розвитку сільського господарства через механізми відшкодування можливих завданих збитків.

Якщо наша країна планує повернути собі почесне звання «світової житниці», то ми повинні використати успішний міжнародний досвід створити такі умови страхування майбутнього урожаю, які були б привабливими для всіх учасників ринку аграрного страхування.

Дослідження напрацювань вітчизняних та зарубіжних вчених дало змогу вдосконалити сутність поняття «ризик» та надати авторську дефініцію, а саме: Отже, ризик – це ймовірність завдання шкоди сільськогосподарському підприємству, що проявляється у формі втрати як вкладених ресурсів (грошових, трудових, матеріальних), так і недоотриманні прибутку внаслідок порушення нормального виробничого процесу, що значною мірою пов'язано з природньою складовою. Визначення основних категорій ризиків найбільш характерних для АПК, дало змогу проаналізувати форми їх прояву та зрозуміти, які конкретні аспекти в цій сфері діяльності, характеризується високим рівнем ризиків та в першу чергу потребують використання результативних методів управління ними, одним з яких є страхування.

Аналіз іноземного досвіду щодо страхування агроризиків показав, що в різних країнах світу цьому питанню надається велика увага та значна державна підтримка, на що і має в першу чергу орієнтуватись Україна. За активної державної підтримки та сприятливих фінансових умовах ринок агрострахування в Україні має можливість вийти на новий рівень, пропонуючи ширший спектр послуг високої якості, що матиме позитивні результати як для страховиків, так і для страхувальників. Подальше дослідження потребує розробки методів та шляхів покращення страхування у сфері агропромислового комплексу України.

Таким чином, сучасний стан розвитку системи аграрного страхування диктує потребу у формуванні системного підходу до його розбудови. Системний підхід передбачає визначення та законодавче оформлення форм взаємодії трьох головних учасників аграрного

страхування – сільськогосподарських виробників, страхових компаній та уряду.

Виходячи з інтересів та можливостей учасників системи, центральна роль у ній має належати уряду, який, реалізуючи державну політику підтримки аграрного страхування, забезпечує узгодження інтересів інших учасників системи та консолідацію їх зусиль, спрямовуючи їх на досягнення основної мети розвитку системи. Економічні розрахунки та позитивний міжнародний досвід доводять, що найкращою формою надання підтримки аграрному страхуванню є здешевлення для сільгоспвиробників вартості страхових премій через надання субсидії та забезпечення при цьому державного перестраховування ризиків. В процесі дослідження є можливість зробити висновок, що система аграрного страхування має розвиватися за такими напрямками:

- а) удосконалення законодавства України, яке регулює надання страхових послуг аграрному ринку та надання сільськогосподарським виробникам державної підтримки зі страхування аграрних ризиків;
- б) підготовка фахівців з питання агрострахування, котрі будуть узмозі налагодити ефективний механізм агрострахування, що призведе до зростання питомої ваги цього виду страхування;
- в) проведення страховиками постійної роботи з питання ознайомлення аграріїв з продуктами страхування сільськогосподарської продукції;

Здійснення запропонованих заходів з розбудови системи аграрного страхування в Україні, шляхом ефективного використання державних ресурсів та максимального використання можливостей аграрного та страхового ринку, має привести до зростання стабільності сільськогосподарського виробництва та доходів сільського населення, як необхідних передумов стабільного економічного зростання країни та зростання добробуту її громадян.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акименко А.В. Развитие отечественного страхового рынка - шаг к укреплению национальной безопасности Украины // Финансовые услуги. - 2002. - №5-6. - С. 58-60.
2. Александров В.Т., Бандурка О.М., Ворона О.І., Івін Л.М., Резнік Н.М. Страхова справа. Інтегрований навчальний комплекс: Підручник. Автоматизована система навчання на CD та Інтернет-портал: У 2 кн.. — К.: НВП "АВТ", 2003.
3. Александрова М.М. Зарубіжний досвід формування та розвитку страхування врожаю / М.М. Александрова // Міжнародний збірник наукових праць. – № 2 (20). – 2011. – С. 51–53.
4. Архипов А.П. Структура региональных страховых рынков // Финансы. - 1997. - №3. - С. 44-48.
5. Базилевич В.Д., Базилевич К.С. Страхова справа. — 4. вид., перероб. і доп. — К.: Знання, 2005. — 352 с.
6. Балабанов И.Т., Балабанов А.И. Страхование: Учебник. — СПб.: Питер, 2002. — 250 с.
7. Борисова В.А., Огаренко О.В. Організаційно-економічний механізм страхування. — Суми: Довкілля, 2001. — 194 с.
8. Бучинська О.В. Управління ризиками в АПК як передумова циклічності його розвитку / О.В. Бучинська Елект. наук. вид. // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2014. – №5. – С. 14-20
9. Василишин Р.Д., Кашенко О.Л., Борисова В.А. Економічні основи страхування. — Суми: Довкілля, 2001. — 412 с.
10. Вітлінський В. В. Ризикологія в економіці та підприємстві: [монографія] / В. В. Вітлінський, Г. І. Великоіваненко. – К. : КНЕУ, 2004.- 480 с.

11. Внукова Н.М., Успенко В.І., Временко Л.В., Кондратенко Д.В. Страхування: теорія та практика: Навч.-метод. посібник. — Х.: Бурун Книга, 2004. — 371 с.
12. Герасименко С.С. Статистика: Підручник. — К.: КНЕУ, 2000. — 467 с.
13. Горбач Л.М. Страхова справа: Навч. посібник. — Луцьк: Редакційно-видавничий відділ "Вежа" Волинського держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2001. — 181 с.
14. Гранатуров В.М. Ризик підприємницької діяльності. Проблеми аналізу / В.М. Гранатуров, О.Б. Шевчук. — К. : Держ. вид.-інформ. агентство «Зв'язок», 2000.- 150 с.
15. Гудзь О.Є. Страхування агроризиків та напрямки розвитку агрострахування / О.Є. Гудзь // Економіка АПК. — 2006. — № 8. — С. 15–19.
16. Дема Д. І. Страхові послуги : навч. посіб. / Д. І. Дема, О. М. Віленчук, І. В. Дем'янюк; за заг. ред. канд. екон. наук, проф. Д. І. Деми. —К. : Алерта, 2013. — 524 с.
17. Дем'яненко М.Д. Фінансові проблеми формування і розвитку аграрного ринку / М. Дем'яненко // Матеріали дев'ятого щорічного засідання Всеукраїнського конгресу вчених економістів-аграрників, Київ, 26-27 квітня 2007 р. — ННЦ «Інститут аграрної економіки», 2007. — С. 15–20.
18. Залетов О.М. Проблеми і перспективи розвитку аграрного страхування в Україні / О.М. Залетов // Фінансові послуги. — 2012. — № 4. — С. 27–29.
19. Залетов О.А. Страхование в Украине (под ред. Слюсаренко О.А. д-р екон. наук), — К.: МА «BeeZone», 2002 — 452 с.
20. Закон України «Про страхування» №2745-III від 04.10.2001р. [Електронний ресурс] Режим доступу до ресурсу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/27451-19>
21. Закон України «Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою» [Електронний ресурс] Режим доступу до ресурсу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4391-17/paran142#n142>

22. Наказ «Про деякі питання здійснення страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою» [Електронний ресурс] Режим доступу до ресурсу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/za970-12/para7#n7>
23. Краківський Ю.С. Особливості системи страхових послуг для суб'єктів аграрної сфери / Ю.С. Краківський // Вісник Одеського національного університету. – Том. 18. – Випуск 3. – 2013. – С. 56-57.
24. Крестьянінова В.В. Специфіка страхування сільськогосподарських ризиків в Україні// Економічні науки № 12(2008). – 8-12 с..
25. Лісовал В.П. Основи страхової справи: Конспект лекцій / Національний авіаційний ун-т. — К.: НАУ, 2003. — 60 с.
26. Марценюк-Розарьонова О.В. Державна підтримка у страхуванні сільськогосподарських товаровиробників / О.В. Марценюк-Розарьонова // Економіка АПК. – 2010. – №10. – С. 15–17.
27. Мачуський В.В. Правові основи страхування: Навч. посіб. / Київський національний економічний ун-т. — К.: КНЕУ, 2003. — 302 с.
28. Международный опыт частно-государственного партнерства и государственной поддержки в агростраховании [Електронний ресурс] Режим доступу до ресурсу: <http://agroinsurance.com/ru/29980/>
29. Мних М.В. Страхування як механізм надання гарантій підприємницької діяльності та соціального захисту населення: Навч. посібник для студ. вищих навч. закл. — К.: Знання України, 2004. — 428 с.
39. Навроцький С.А. Стан та тенденції розвитку сільськогосподарського страхування / С.А. Навроцький // Наука та економіка. Науково-теоретичний журнал Хмельницького економічного університету. Випуск 1 (25). – 2012. – С. 63-64.
31. Наумік К.Г. Страхування та страхові послуги: Конспект лекцій / Харківський держ. економічний ун-т. — Х.: ХДЕУ, 2004. — 52 с.

32. Новый обзор рынка агрострахования Украины в 2013 году. [Электронный ресурс] Режим доступа до ресурсу: <http://forinsurer.com/news/14/04/01/30726>
33. Обґрунтування господарських рішень та оцінка ризиків / [Балджи М. Д., Карпов В. А., Ковальов А. І. та ін. : навч. пос. – Одеса: ОНЕУ, 2013. – 670 с.
34. Осадець С.С., Артюх Т.М., Бабко В.Л., Бабко Т.В., Бушанський А.В. Страхування: Підручник / Київський національний економічний ун-т; Українська фінансово-банківська школа. — 2. вид., перероб. і доп. — К.: КНЕУ, 2002. — 599 с.
35. Остапенко А.М. Удосконалення національної системи страхування фермерів з урахуванням національного досвіду / А. Остапенко // Економіка: реалії часу. – 2013. – № 5. – С. 19-30.
36. Паска І.М. Досвід сільськогосподарського страхування за кордоном//www.btsau.kiev.ua
37. Підсумки діяльності роботи ОС «Аграрний страховий пул» за 2013-2014 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uaip.com.ua>
38. Плиса В.Й. Страхування: Навч. посібник для студ. вищих навч. закл. — К.: Каравела, 2005. — 392 с.
39. Показники фінансової діяльності СК «ПЗУ Україна» у 2011 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.pzu.com.ua/about/finance.html?p=3>
40. Показники фінансової діяльності СК «ПЗУ Україна» у 2012 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.pzu.com.ua/about/finance.html?p=4>
41. Показники фінансової діяльності СК «ПЗУ Україна» у 2013 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.pzu.com.ua/about/finance.html?p=5>

42. Показники фінансової діяльності СК «ПЗУ Україна» у 2014 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.pzu.com.ua/about/finance.html?p=6>
43. Показники фінансової діяльності СК «ПЗУ Україна» у 2015-2016 роках [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.pzu.com.ua/about/finance.html?p=1>
44. Райзберг А. Современный экономический словарь / А. Райзберг, Л. Ш. Лозовский, Е. Б. Стародубцева. – М. : ИНФРА-М, 2006.- 494 с.
45. Рейтинг страхових компаній [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://forinsurer.com/ratings/nonlife/>
46. Ринок агрострахування в Україні в 2009 році. Аналітична записка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ifc.org/wps/wcm/connect/06f0e9804b7e60198493b56eac26e1c2/2009_AgIns_Market_Survey.pdf?MOD=AJPERES&attachment=true&id=1338893791622
47. Ринок агрострахування в Україні в 2011 році. Аналітична записка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ifc.org/wps/wcm/connect/06f0e9804b7e60198493b56eac26e1c2/2011_AgIns_Market_Survey.pdf?MOD=AJPERES&attachment=true&id=1338893791622
48. Ринок агрострахування в Україні в 2012 році. Аналітична записка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ifc.org/wps/wcm/connect/06f0e9804b7e60198493b56eac26e1c2/2012_AgIns_Market_Survey.pdf?MOD=AJPERES&attachment=true&id=1338893791622
49. Ринок агрострахування в Україні в 2013 році. Аналітична записка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ifc.org/wps/wcm/connect/06f0e9804b7e60198493b56eac26e1c2/2013_AgIns_Market_Survey.pdf?MOD=AJPERES&attachment=true&id=1338893791622

50. Ринок агрострахування в Україні в 2009 році. Аналітична записка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ifc.org/wps/wcm/connect/06f0e9804b7e60198493b56eac26e1c2/2013_
51. Ринок агрострахування України Фокус на 2014-2016 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://forinsurer.com/news/16/04/08/33709>
52. Розвиток системи страхування в агробізнесі: міжнародна практика [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://osvita.ua/vnz/reports/management/15205/>
53. Розвиток управління аграрними ризиками, агрострахування та перестрахування в Україні / Міжнародна науково–практична 227 конференція, Київ, 23 – 24 листопада 2006. – Матеріали конференції. – 252 с
54. Розпорядження Національної комісії з регулювання ринків фінансових послуг «Про внесення змін до Характеристики та класифікаційних ознак видів добровільного страхування» № 2070 від 02.07.2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1231-13>
55. Смоленюк Р.П. Актуальні питання страхового захисту в сільському господарстві // Регіональні перспективи: наук.-практ. журнал. – Полтава. 2001. – №2-3 (15-16), – С. 91 – 93.
57. Смоленюк Р.П. Страхування врожаю сільськогосподарських культур: досвід зарубіжних країн // Вісник ТАНГ. -Вип. 15. – 2001. – С.60 – 63
58. Таркуцяк А.О. Страхування: питання і відповіді: Навч. посібник / Європейський ун-т. — К.: Видавництво Європейського ун-ту, 2002. — 256 с.
59. Шмигельська Олена. Екологічне страхування: захищає природу, підприємства та людей / Олена Шмигельська // Вінницька газета. – 28 березня 2014 рік. – № 25. – С. 8.

60. Шолойко А.С. Актуальні проблеми розвитку сільськогосподарського страхування в Україні// ННЦ «Інститут аграрної економіки» УААН. – 2014.- 4 - 6 с.

61. Якубович В. Законодавче регулювання в галузі страхування сільськогосподарських ризиків – основні аспекти та потреба у реформуванні.[Електронний ресурс]. – Режим доступу:
// www.agroinsurance.com.kdfdnnv20021